

Іфігенія в Тавриді

Леся Українка

Драматична сцена

Діється в Тавриді, в місті Партеніті, перед храмом Артеміди [Артеміда – за грецькою міфологією, богиня місяця, полювання, лісів] Таврідської.

Місце над морем. Море вдається затокою в скelistий берег. При самому березі голі, дикі, сіро-червоні скелі, далі узгір'я, поросле буйними зеленощами: лаврів, магнолій, олив, кипарисів і т. ін. цілий гай. Високо над кручею невеликий півкруглий портик. Скрізь по узгір'ю межі деревами білють сходи, що спускаються до храму. З лівого боку, на самій сцені, великий портал храму Артеміди з дорійською колонадою і широкими сходами. Недалеко від храму між двома кипарисами статуя Артеміди на високому подвійному п'єдесталі; долішня частина п'єдесталу робить чималий виступ, немов олтар, на виступі горить вогонь. Від храму до моря йде стежка, виложена мармуром, вона спускається в море сходами. З храму виходить хор дівчат таврідських у білих одежах і в зелених вінках. Дівчата несуть квіти, вінки, круглі, плісковаті кошики з ячменем і сіллю, амфори з вином та олієм, чарки і фіали. Дівчата прикрашують п'єдестал статуї квітками та вінками співають.

Іфігенія – дочка грецька царя Агамемнона. Коли греки пішли війною на Трою, Артеміда наказала принести в жертву Іфігенію, щоб не дув супротивний вітер. Але перед жертвоприношенням Артеміда перенесла Іфігенію в Тавриду і зробила її своєю жрицею.

Хор дівчат

Строфа

Богине таємна, велична Артемідо,
Хвала тобі!
Хвала тобі, холодна, чиста, ясна,
Недосяжна!

Антистрофа

Горе тому, хто, зухвалий, подивиться
На непокриту богині красу,
Горе тому, хто руками нечистими
Шати пречисті богині торкне, —
Тіні, спотворені місячним сяєвом,
Кращими будуть, ніж образ його,
Рідная мати, на нього споглянувши,
Рідного сина свого не пізна.

Строфа

Заступнице міцна коханої Тавріди,
Хвала тобі!
Хвала тобі, потужна, невблаганна
Богине стріл!

Антистрофа

Горе тому, хто словами безчельними
Грізну богиню образить здола,
Горе тому, хто не склонить покірливо
Гордее чоло — богині до ніг!
Місячний промінь скоріш не дістанеться
До океану глибокого дна,
Аніж не влучить стріла Артемідина
В серце безумця зухвале, палке.
З храму виходить Іфігенія в довгій одежі і з срібною діадемою над чолом.

Строфа

Іде богині жриця наймиліша, —
Віддаймо честь!
Віддаймо честь; її сама богиня
Обрала нам.

Антистрофа

З краю далекого, з краю незнаного
Нам Артеміда й привела,
Все таємниця в дівчини величній,
Рід її, плем'я і ймення само.
В гаю святому у ніч Артемідину
Жертву таємну приносили ми,
Там показала нам в сяєві срібному
Сюю дівчину богиня сама.

Іфігенія тим часом бере велику чарку в одної з дівчат і фіал у другої, третя дівчина наливає їй в чарку вино, четверта — олій у фіал, Іфігенія зливає вино і олій на вогонь, потім посипає олтар свяченим ячменем та сіллю, беручи те з кошиків, що подають дівчата.

Іфігенія

(приносячи жертву)

Вчуй мене, ясна богине,
Слух свій до мене склони!
Жертву вечірню, сьогодні подану,
ласкаво прийми.
Ти, що просвічуєш путь мореходцям,
на хвилях заблуканим,
Наші серця освіти!

Щоб ми стояли, тебе прославляючи,
Серцем, і тілом, і думкою чистії,
Перед твоїм олтарем.

Хор

Слава тобі!
Срібнопрестольная,
Вічноосаяйна,
Дивно потужная!
Слава той!

Іфігенія

Ти, переможная, стрілами ясними
Темряву ночі ворожу поборюєш, —
Нам свою ласку з'ясуй!
Течні чари, таємні наслання Еребові,
Нам поможи побороть!

Ереб – за міфологією, підземне царство мороку.

Хор

Слава тобі!
Срібнопрестольная,
Вічноосаяйна,
Дивно потужная!
Слава тобі!

*Іфігенія віддає дівчатам чарку і фіал, робить знак рукою, і дівчата ідуть у храм.
Іфігенія ворухить багаття на олтарі, щоб ясніше горіло, поправляє покраси.*

Іфігенія

(сама)

Ти, срібнолука богине-мисливице,
Честі і цноти дівчат обороннице,
Поміч свою нам подай...
(Падає на коліна перед олтарем і простягає в розпачі руки до статуї).
Прости мене, величная богине!
Устами я слова сі промовляю,
А в серці їх нема...
(Встає, одступає від олтаря і дивиться на море).
А в серці тільки ти,
Єдиний мій, коханий рідний краю!
Все, все, чим красен людський вік короткий,
Лишила я в тобі, моя Елладо.
Родина, слава, молодість, кохання
Зосталися далеко за морями.

А я сама на сій чужій чужині,
Неначе тінь забутої людини,
Що по Гадесових полях блукає,
Сумна, бліда, безсила, марна тінь!
(Іде на сходи порталу і притуляється до колони).
Холодний мармур — тільки ж і притулку!
А як було я голову схиляла
До матері коханої на груди
І слухала, як рідне серце билось...
Як солодко було тримать в обіймах
Тоненький стан мого хлоп'ятка-брата,
Мого золотокудрого Ореста...*
Латони дочко, сестро Аполлона!**
Прости своїй рабині спогад сей!..
Хоч би мені вітри принесли звістку,
Чи там живий ще мій шановний батько
І люба матінка... Сестра моя, Електра,
Вже досі одружилась. А Орест?
Він досі вже на грищах оліпійських
Отримує вінці. Як мусить гарно
Оливи срібне листя одбивати
Проти злотистих кучерів його.
Та не за прудкість візьме надгороду,
Хіба за диск, бо завжди Ахіллес***
Вінці за прудкість брав. Чи він живий,
Мій Ахіллес?.. Тепер уже не мій, —
Там, може, еллінка або троянська бранка
Зове його своїм... О Артемідю,
Рятуй мене від мене, захисти!

* Орест – брат Іфігенії.

** “Латони дочко, сестро Аполлона!” – Артеміда.

*** Ахіллес – герой Троянської війни.

(Сходить знов додола і сідає на найближчому щаблі сходів під кипарисом)
Як зашуміли смутні кипариси!
Осінній вітер... Хутко вже й зимовий
По сій діброві звіром зареве,
Закрутиться на морі сніговиця,
І море з небом зіллється в хаос,
А я сидітиму перед скупим багаттям,
Недужа тілом і душею хвора;

Тоді ж у нас, в далекій Арголіді*
Цвістиме любо вічная весна,
І підуть в гай аргоські дівчата
Зривати анемони та фіалки,
І може... може, спом'януть в піснях
Славу Іфігенію, що рано
Загинула за рідний край... О Мойро!**
Невже тобі, суворій, грізній, личить
Робити посміхи над бідними людьми?!
Стій, серце вражене, вгамуйся, горде,
Чи нам же, смертним, на богів іти?
Чи можем ми змагатись проти сили
Землерушителей і громовладців?
Ми, з глини створені... А хто створив нас?
Хто дав нам душу і святий вогонь?
Ти, Прометею, спадок нам покинув
Великий, незабутній! Тая іскра,
Що ти здобув для нас від заздрих олімпійців,
Я чую пал її в своїй душі,
Він, мов пожежі племін, непокірний,
Він висушив мої дівочі сльози
В той час, як я одважно йшла на жертву
За честь і славу рідної Еллади.
Ви, еллінки, що сльози проливали,
Як Іфігенію на славу смерть вели,
Тепер не плачете, що ваша героїня
Даремне, на безслав'ї тихо гасне?

* Арголіда - північно-східна область Пелопоннесу у Стародавній Греції.

** Мойра - за грецькою міфологією, одна з трьох богинь долі.

(Стає перед олтарем)

Навіщо ти мене, богине, врятувала,
В далеку чужину завела?
Кров еллінки була тобі потрібна, —
Щоб погасити гнів проти Еллади, —
Чому ж ти не дала пролити кров?
Візьми її, — вона твоя, богине!
Нехай вона не палить жил моїх
*(Дістає з-за олтаря жертвний ніж, одкидає плащ і заміряється мечем проти
серця, але раптом пускає меч додолу).*
Ні, се не варт нащадка Прометея!

Коли хто вмів одважно йти на страту,
Той мусить все одважно зустрічати!
Коли для слави рідної країни
Така потрібна жертва Артеміді,
Щоб Іфігенія жила в сій стороні
Без слави, без родини, без імення,
Хай буде так.

*(Смутно похиливши голову, іде до моря, спиняється на найвищому щаблі сходів,
що спускаються в море, і дивиться який час у простор).*

Аргосе, рідний мій!
Воліла б я сто раз умерти,
Ніж тут жити! Води Стікса й Лети*
Не вгасять спогадів про любий рідний край!
Тяжкий твій спадок, батьку Прометею!
(Тихою, рівною ходою віддаляється в храм).

* Стікс і Лета – ріки підземного царства.